

ЧЕСТИТ 5 ОКТОМВРИ - ДЕН НА СТАРА ЗАГОРА!

Михаил БЕРБЕРОВ

Стара Загора.
Стара Загора.
Жив град
с темели,
в кости забити.
Три реда кости.
Три вади кърви.
На юг от тебе –
жълта пшеница.

На север –
вдига гугли Балкана.
Ти си в средата,
Стара Загора.
Жив град
с темели,
в кости забити.

Спри, моя песен!
Не разкрасявай
тежкия спомен.
Нека в сърцата

той да се върне,
остро изрязан
като присъда.
Нека да няма
глас на пшеници,
ехо балканско,
ласка на слънце.
Нека да бъде
ударът – удар,
писъкът – писък,
камъкът – камък.
тежки ботуши.

И по цимента
кървав и тъжен
залез изгрява,
не като в песен.
Истински кървав
залез изгрява
от кръв човешка
върху цимента.
А под цимента:
Стара Загора,
три вади кърви,
три реда кости...

Уважаеми жители и гости на Стара Загора,
Приемете моите най-искрени поздравления
по случай празника на нашия хилядолетен
и вечно млад град – 5-ти октомври!

Дълговечната ни история не може да не ни изпълва с
искрена гордост и оптимизъм, че след мрачни и тежки
години, бунтове и страдания, след битките и пепелищата,
винаги идват по-благодатни и щастливи дни!

Стара Загора днес е модерен и красив европейски град,
един от водещите бизнес центрове, със забележителни паметници на историята,
образователни и културни институти. Само преди 138 години княз Алеко Богориди
символично поставя първия камък за въздигането му от пепелищата.

Хиляди предприемчиви българи са положили сърцата и умовете си
за неговото добруване и възраждане за нов живот.

Скъпи старозагорци, нека с тяхната вяра, съзидателност и мъжество
да работим за просперитета на нашия красив град,
да го обичаме и да милеем за неговото бъдеще!
Честит празник! Да ни е честита Стара Загора!

Живко ТОДОРОВ
Кмет на Община Стара Загора

Уважаеми
старозагорци,

За мен е чест
да Ви поздравя
по повод 5-и октомври!

Ден - символ на възраждане,
ден за гордост! Живеем в град с хилядолетна
история, с хилядолетно бъдеще.
Не е стара нашата Стара Загора, защото в
нея кипи животът на нейните жители.
Бъдете здрави, устремени и вървете с високо
вдигната глава под липите и правите улици!
Честит празник!

Таньо БРАЙКОВ
Председател на Общински съвет
Стара Загора

ПОКАНА

Инициативен комитет кани на общо събрание творците на словото за учредяване на Дружество на писателите в Стара Загора. Събранието ще приеме Устав и ще избере ръководство на Сдружението.

Дата: 27 октомври 2017 г. (петък)

Начало: 18 часа

Място: Народно читалище "Св.Климент Охридски - 1858"

ВЕСТИ

ГРАДЪТ

Събужда се, събужда се градът, постелята отменнал на мъгите. Разсъмва, от озишето деица изравя бавно стъпчевата пима.

От утринния мирис упоен, при търсене на родовия корен, Аязмото достигам, а пред мен от низината води се Загор.

Чадър, могла, сложила е днес на хълбоци войничките паласки, бойци и щикове отдават чест, застинали под знамето САМАРСКО.

Над всички храмове, над всеки дом душите на загинали се раят... покрусата от страниния погроз си костите, събрани в Мавзолея.

Наверно тук митичният Атлас предал е времето на неолита – тежък на раменете пласт връз пласт антични светове неоразкрити.

Пъстрее в кратка нежност есента, с прохладен лъх деня възнарадила. За, възвисяние от пепелита мом, древен град, ти винаги набираш сила.

Редакцията на вестник "Литературен глас" поздравява нашия сътрудник Крум ГЕОРГИЕВ - академик на фолклора - с неговата 85 годишнина, като му пожелава здраве и творчески успехи. Използваме случая да му честитим високата награда на Министерството на културата за изключителен принос в българската национална култура - Огърлието "Златен век".

Юбилейна изложба - 75 години Злати Златев беше открита на 14 септември в Галерия „Байер“. Слово за юбиляря и творчеството му изнекоха: председателят на Съюза на художниците Любен Генов и литературният критик Иван Гранитски. Честито на юбиляря!!!

На 5 октомври в Зала „Байер“ беше открит традиционният Есенен салон на старозагорските художници, посветен на празника на града 5 октомври.

Крум ГЕОРГИЕВ

Лилка ПАВЛОВА

Ако изследователите на българската литературна история след Освобождението от турско робство виждат в Пенчо Славейков и другите членове на литературния кръг „Мисъл“ първите радители за приобщаването на националното ни художествено слово към философските дълбини на европейското културно пространство, то в нашето съвремение със сигурност можем да кажем, че Кирил КАДИЙСКИ е един от най-ревностните техни последователи. И не защото той е член на Българския ПЕН – клуб, директор на Българския културен център в Париж и член-кореспондент на френската академия „Маларме“. Не и защото е превел на български език почти целия Мюлер, поезията на Франсоа Вийон, Виктор Южо, Шарл Бодлер, Пол Верлен, Артур Рембо, Гийом Аполинер... А защото е един от най-оригиналните и авторитетни български поети в европейското пространство, когото Жан Оризе (председател на френската академия „Маларме“) определя като „универсален ум“, който предлага „свой собствен модел и размисъл върху отминаващия век“, защото този поет „притежава своеобразната дарба да смесва ежедневието с вечното и най-простите неща от живота – с метафизичната визия.“ (Светлозар Цевков, „Кирил Кадийски – поетът, преводачът, мислителът“).

Това умение на Кирил Кадийски особено ярко се излъчва в неговите сонети, сред които (не толкова с драматизма си, колкото със своята екзистенциално-философска възбеченост) се отличават „Душата – I“ и „Душата – II“. Самите заглавия на двата сонета, при това в членуваната им форма като показател за нещо познато, подсказват на реципиента, че чрез тях поетът ще представи своята гледна точка по проблеми, които човечеството се опитва да разреши и обясни в продължение на хилядолетия. Поради това, преди да навлезем в детайлите на художествената интерпретация на понятието „душа“ от К. Кадийски в тях, е необходимо да проследим накратко пътя на познанието, извързан от човечеството по този проблем до днес.

Темата за „Духа“ и „Душата“ е основополагаща във всички религии. Според Стария Завет душата представлява органичен живот във физически, психологически и синтетичен (обобщаващ) смисъл и се свързва с живите организми, като за разлика от Свети Дух (една от ипостасите на Света Троица, принадлежаща единствено на бога Отец), няма животворяща способност. Според Новия Завет по своя произход и назначение душата е безсмъртна, издига се над временното и тленното и се приближава до Бога. Сократ и Платон разглеждат душата като етална, динамична творческа сила, саморазвиваща се субстанция, която оживява и активизира човека, поражда неговото съзнание и самосъзнание и развива познавателните му способности. Ученикът на Платон – Аристотел, „за душата“ – счита, че човекът, за разлика от растенията и животните, има три души: растителна, животинска и разумна. Растителната има способността да се храни, животинската – да осезава и чувства, а разумната – да размишлява и разсъждава. Именно поради това разумната душа доминира над другите две, тя принадлежи на метафизиката, може да съществува извън човешкото тяло и да се отдели напълно от него след смъртта

Злати ЗЛАТЕВ, Гнездото

му. Философите от по-новите поколения разглеждат човешката душа като нематериална същност, съдържаща в себе си божественото, чрез нея личността е способна да мисли, чувства, осъзнава и усеща, да проявява воля. Под „душа“ психолозите разбират проявлениата на човешката психика, сложните вътрешни процеси, ставани с нас в различни моменти от живота ни. Съвременната наука счита, че душата не е измислица – тя представлява съзнателна енергия със своя форма, цвят и тегло и може да се види благодарение на спектрален анализ в процеса на сложни физически опити. Дори е заснета от Константин Коротков с кириланова камера в момент, когато напуска умиращото човешко тяло. Ученият Лайл Уотсън от Ню-Йоркския университет и Еугений Кузис от Литовската академия са успели да установят теглото ѝ (от 3 до 7 грама), което тегло човек губи в момента на своята смърт. Нещо повече – доктор Сам Пария, провел експеримент с две хиляди доброволци от САЩ, Австрия и Великобритания, достигна до извода, че вече има „намет за доказателства, свързани с наличието на живот след смъртта“.

Спирам се на историята на проблема за съществуването на душата, защото Кирил Кадийски, като наши съвременник и широко ерудирания личност, не би прибил на душата в своите сонети някакво строго мистично или елементарно схващане религиозно съдържание. Въпреки това, при интерпретацията на нейния образ в тях, поетът използва богата гама от символи, чрез които съмнява да обедини не само всички етапи от изследването на проблема до този момент, но и да свърже реалното с метафизичното, за да проследи два основни процеса – пътят на душата до човешкото тяло, което възкръсва за нов живот, и излизането ѝ от него в момента на смъртта му.

Първият сонет – „Душата – I“ – започва с антиномията „Все нов е тоя свят – и все непроменен...“, като повторението на частицата „все“ създава асоциация за повтаряемост, за вечноста на тази парадоксална ситуация и имплицитно вписва въпроса кое е това „ново“, което не променя същността на света. Следващите три стиха от първата строфа детайлизират драматично ситуацията, в която е поставен светът в едно от своите три измерения – небесното. Изведеният вече на експлицитно ниво въпрос „Кой?“ оформя следващите три стиха като важно екзистенциално питане в граничното пространство между деня и нощта – „снощи“. Именно тосава някой е наложил с „облаци“ като „одрани овчи кожи – пребитица до кръв небес“. Облакът е символ на образ за освещавания и богоявления, свързва се с първоначалния Зародил и е знак за

– И ВСЕ НЕПРОМЕНЕН...“ И „ДУШАТА – II“ ОТ КИРИЛ КАДИЙСКИ

непознаването присъствие на Бога, който извършва някаква промяна. Символните значения на облака имат задачата чрез подтекста да насочат към отговора на въпроса „Кой?“ и към резултата от неговата намеса – във времето от „снощи“ до утрото целостта и здравината на небето са възстановени, болезнената драма е останала в миналото, а настоящето е безлязано със светлината на „здрав и бодър ден“. Разрушеното хармонично единство на света (с небесно, земно и подземно пространство) се възражда, и животът, след „битката със зимата“, навлиза в този свят с пълната си обновяваща сила. Пролетта е акцентувана чрез образа на минзухарите, сполучливо метафоризирани с разпилените силзи след водените сражения със зимните студове. Някаква неведома, метафизична сила е влязла своя животворен дъх в „тленното“ и го е събузила за нов живот. Лирическият говорител повежда косвен диалог с реципиента (а може би и със самия себе си), за да отрази възторга от магията на случилото се („сам се чудииш...“, „днес душата ти...“). Лемияният в небето щъркел неслучайно е виоан като жив кръст в храма на пролетта:

И щъркелът в небето – кръста жив в храма на пролетта. И светлина, и светлина – сребриста слама от яслата, в която днес душата ти – за нови мъки – се роди.

Световното културно пространство кръстът символизира света в неговата цялост, като част от Космоса, и сочи четириите посоки на измерванията му. Точно поради това кръстът е вложен във всичко, което ни заобикаля – в човека с протезираните му страни ръце, в птищата чрез разгърнатите ѝ крила за полет, в мачтата на кораб, в земеделските сечива за обработване на земята, в котвата и т. н. и... Според някои легенди кръстът, на който е разпънат Христос, е изработен от Дървото на живота в Рая и затова има силата да възкръсва. Така е и в сонета на Кирил Кадийски – живият кръст на лемияния в небето щъркел е поставен в храма на пролетта и възкръсва всичко под себе си. Отвсякъде струи светлина – като част от нимба на Господ и светците тя притежава оплождаща сила и символизира живота, спасение и щастие, дарени ни от Бог. Финалът на сонета отъждествява Иисус Христос и човека чрез образите на яслата и на душата, която се ражда за живот, но и за „нови мъки“ така, както Христос се ражда за страданията на кръста и за възкръсването като своеобразна „награда“ за понесената от него болка. Финалът „Душата – I“ започва със словосъчетанието „все нов е този свят...“ и завършва с глагола „се роди“, за да наложи общо внушение за душата като възраждаща живота сила. Ако проследим посоката на движение на образите, представите, символите и чувствата в този сонет, ще видим, че всичко сякаш е вписано в прижиданата неспирно вълна на живота, отъждествен с протенното възраждане на света и новото начало за човека.

Диаметрално противоположни са внушенията, които носи сонетът „Душата – II“. Това е заложено дори в обръщания модел на сонетната форма – ако в „Душата – I“ е използвана класическата схема абба, абба, вгг, ддд, то сонетът „Душата – II“ е изграден в обратен ред – ддд, вгг, абба, абба. Така още на ниво композиция, чрез зрительното му възприемане от реципиента, текстът имплицитно подсказва, че тук, в новия сонет, ще става дума за оптеглянето на възната на живота от света и от човека:

По голия разкалян хълм една смалена къща върви. Накъде отива или се завърща?

Самотно старо същество с душа от тъмнина и хлад.

В тази първа терцина на сонета са вложени образите на голия хълм, калта и къщата, уловени в момент на движение. Знаем, че хълмът, появил се след бурния вятър над първичните води, се възприема като първа проява на сътворението сред хаоса. Според келтите обаче той символизира отбъдното. Тази двойственост на символиката е характерна и за образа на калта. Като представа за безформена материя, съставена от вода и пръст, тя носи символните значения и на двете свои съставки. Пръстта се обвързва с началото на еволюцията – смесена с водата, калта „оживява“, движи се, в нея се заражда живот (лирви, насекоми и т. н.), от кал (според Библията) Бог създава и човека. В същото време калта може да символизира и процес на инволюция, на деградация, тя се отъждествява с дъното, с утайката, с най-долното у човека – т. е. тя е нечиста, разваляна вода. Използването от К. Кадийски епитети в първата терцина (гол, разкалян, смалена, старо, тъмнина, хлад) карат реципиента да възприеме символиката на хълма и калта преди всичко откъм мрачната им, лишена от

радост версия. Третият образ – къщата – е символ на вселената, но и представа за убежище, за закрила, за майка. В текста обаче тя не само е „смалена“, но и „върви“. На психично равнище движението на къщата има две фази – просресивна и регресивна. Самият факт, че „вървящата“ къща е „смалена“, показва, че тя е навлязла във фазата на регресията, че е престанала да бъде дом, закрила, убежище, а човекът сякаш се е отъждествил с нея и се е превърнал в средоточие на тъмнината и студа. Лишен от съпричастност, закрила и подкрепа, той се лута самотен в новия хаос, без цел и посока: „Накъде отива или се завърща?“ Психоналитичите, при тълкуването на човешките сънища, в които се появява образ на къща, разграничават отделните ѝ части като носители на конкретни значения: външността на къщата е „маската“, външността на човека; покривът ѝ – главата и духът, контролът на съзнанието; долните етажки – равнищата на безсъзнателното и инстинкните; кухнята – място за психически трансформации. В сонета на К. Кадийски присъстват като визия както външният вид на къщата (тя е „смалена“), така и нейната стряха – оцеляла през зимата, бяло-червена мартеница, знак за пробудения за нов живот свят. Контрастът в описанието на къщата в двете терцини е осезаемо открит. В първата строфа образът на къщата е обвързан със съдбата на човека – тя е смалена сред разкаляния хълм, лишена от ориентир в своето движение и налага като маска върху човека тязогостните перспективи за неговата лична съдба. Той е „самотно старо същество с душа от тъмнина и кал“, което се движи без посока в хаоса на живота. Диаметрално противоположни са внушенията на втората строфа – в нея образът на къщата е лишен от присъствието на човека, тя е успяла да оцелее по време на бушуващите зимни бури на битието и се възражда за нов живот сред „пробудения свят“, допълнително безлязана с животворния знак на мартеницата.

Последните две четиристични строфи проследяват съдбата на човека, която контрастира като посока на развитието на природата. Ако и през тази пролет клоните на дърветата отново ще се покриват с листа и сред тях ще „жуужки животът“, който носи знание на вечност, то човекът е преходен, листата на неговото дърво на живота пожълтяват и окаяват („все по-голо дърво над нас е календарът“!), горчив е и медът, който натексава в „мислите-пчели“. Преминането от Ти-формата в треточична за множествено число – „нас“ – обобщава случващото се като съдба не само за лирическият говорител и неговия фикционален събеседник, но и за цялото човечество. Финалната строфа най-осезаемо кореспондира с Далчевия „Метафизически сонет“:

Напразно ти кълнеш жестоката съдба и бедното тело осмишаш със злоредство: душа, ти своятта мочи и своето богатство на него, тленното, уви, дължиш все пак. (Атанас Далчев)

Най-страшно е, когато в един такъв прекрасен ден човек разбира истината за света: устата свита разтваря се без страх... Но от години в плен – душата думите разблъсква и първа тя излита. (Кирил Кадийски)

И в двата сонета е открит образът на неблагоприятната душа, но при Кадийски е подсилена драматично-трагичната тоналност. Той не се поставя в ролята на съдник, а поставя акцент върху драмата на човека в момента на осъзнаването на собственото му безсилие пред логиката на битието – светът ще продължава да съществува все така прекрасен, а той, човекът, е лишен даже от правото на мнение, на слово. Едва в този „най-страшен“ миг на смъртта човекът ще прогледне за истината, че е бил просто временно убежище за душата. Когато тялото-къща за нея е престанало да удовлетворява потребностите ѝ и се е превърнало в затворническа килия, тя, Душата, вечно живява, първа ще изблъска страни думите на протест и ще напусне умиращото тяло на човека.

Някои от изследователите на творчеството на Кирил Кадийски виждат в сонетите му елементи от светлото примирение на Димчо Дебелянов с волята на съдбата. Аз възприемам двата сонета на Кадийски (а не само тях!) като израз на бунт срещу нея. Казват, че за да роди нещо, то трябва първо да умре, поради което в поетичните текстове обикновено мотивът за смъртта предшества мотива за раждането на

Злати ЗЛАТЕВ, Далечно плаване

живота – така е и във „Вечната“ на Елисавета Багряна. При Кадийски обаче подреждането на двата сонета не следва тази логика – на първо място той поставя идеята за раждането на човека с помощта на Душата, а на второ място – смъртта му, след като тя го напусне. Именно поради това считам, че Кадийски не вярва в идеята за прераждането, според текстовете му той, човекът, е безлязан от съдбата с щастие или нещастие да бъде един-единствен път гост на този свят. Дори паралелът с Иисус Христос във финала на първия сонет навежда на подобно тълкуване: „днес душата ти – за нови мъки – се роди“. Т. е. не човекът, а душата се е родила за нови мъки в нечие човешко тяло. Вероятно Кирил Кадийски много повече вярва на истината, заложена в една от сентенциите на Атанас Далчев: „Животът на всеки човек е, в края на краищата, един неуспех.“

КИРИЛ КАДИЙСКИ

ДУШАТА – I

Все нов е тоя свят – и все непроменен...
Кой снощи с облаци – одрани овчи кожи –
пребитото до кръв небе наложи
и тук доведе този здрав и бодър ден?

Сега животът е на мястото си. Цял. Или почти.
По припека жъстят минзухари – глиз разпилени
след битката със зимата. Април е. Над нещата тленни
отново животворен дъх трепти.

Не е ли това живот, което всеки може да измисли?...
И сам се чудииш, тая светлина през стъклопис ли,
или през разчфтелните дървета се цеди.

И щъркелът в небето – кръста жив в храма
на пролетта. И светлина, и светлина – сребриста слама
от яслата, в която днес душата – за нови мъки – се роди.

ДУШАТА – II

По голия разкалян хълм една смалена къща
върви. Накъде отива или се завърща?
Самотно старо същество с душа от тъмнина и хлад.

Но стряхата и тая зима оцеляла –
от юг червена, а от север бяла –
пак с мартеница кичи пробудения свят.

По клоните листа и тая пролет ще покарат;
жуужки животът, тържествува – и няма край като че ли!
Но вечно жъсто, все по-голо дърво над нас е календарът –
и е горчив медът, от който патежасват мислите-пчели.

Най-страшно е, когато в един такъв прекрасен ден
човек разбира истината за света: устата свита
разтваря се без страх... Но от години в плен –
душата думите разблъсква и първа тя излита.

ВЪЗВИШЕНА И СВЯТА ОБИЧ

120 години от рождението на Асен РАЗЦВЕТНИКОВ

Надарена с нежна чувствителност и поетична душа, преживяла много страдания и премеджия Антония Хан Ботева най-после намира духовен пристан в София, където през лятото на 1949 година се среща с почитания от нея Асен РАЗЦВЕТНИКОВ.

Още през 1941 година като учителка по немски език в Мъжката гимназия в Плевен, опознала добре българската култура и душевност, владееща добре български и немски езици, тя прочита на един дъх наскоро излязлата книжка “Херман и Доротея” в превод на Асен Разцветников. Поразена е от гладките стихове и дълбокото вникване в Гьотевия стих и решава да напише писмо на Разцветников, да му изпрати своя превод на немски на стихотворението “Утро” от Димчо Дебелянов, но се разколебава и не пуска писмото в пощенската кутия, до която е дошла. Какъв пропуснат шанс, каква фатална грешка, за която и двамата по-късно ще съжаляват!

Поводът за запознанството на Антония и Асен е неговата пиеса “Подвигът”, играна много пъти на сцената на Сфийския театър и в Пловдив, която тя прочита в ранната пролет на 1949 година и в съзнанието ѝ започват да се редят стиховете на немски език... Запознанството става в дома на Гео Кръзлов, поет и режисьор, с помощта на Нети Кръзлова и Лидия Ботева, приятелки-състудентки. Там Антония чете не само началото на “Подвигът” на немски език, но и предишни свои стихотворения. Мълчалив и вълбен в себе си, Разцветников слуша и накрая с усмивка дава съгласие драмата да бъде преведена на немски език. Така започва кратката, макар и много закъсняла, но истинска духовна любов между големия български поет и отличен преводач и предопределената от съдбата жена, дошла от далечния Санкт Петербург, за да скръсти молитвено своите с неговите

ръце и да си обещаят, че ако не им е писано да бъдат щастливи на тази земя, ще се намерят на онзи свят и ще бъдат заедно завинаги.

Антония Хан Ботева е родена на 21 септември 1899 г. в Санкт Петербург. Баща ѝ Едуард Хан, от германски произход, е бил учен химик, доктор на природните науки, а майка ѝ – учителка по немски език.

В Петербург Антония овладява френски, немски, руски и английски езици в частно училище (1913), завършва педагогически институт в Дрезден (1920) и идва в София (1924), за да се омъжи за агронома Христо Ботев Велковски, с когото се запознава в Москва през 1918 година в Центъра на интерираните по време на Първата световна война. Но след година тя разбира, че е срещила избора на съпруг. Започва нейната одисея от село на село, от град на град. Трудно и тежко време, през което тя сама се грижи за прехраната и образованието на двете си дъщери (преди и след развода през 1939 година) и с упорит труд и талант, забелязан от проф. Гълъбов и с блестящо издържан държавен изпит по немски език през 1933 г. в София, тя изстрада като авторитетна учителка по френски език в Угърчин и Априловската гимназия в Габрово, по немски език в Плевен и София, където през 1945 г. става шатна учителка в Механо-електротехнически техникум “Киров”.

Антония се откроява сред другите не само със своята доброта и физическа красота, но и с увлечението си от поезията и писането на дневник, който поддържа през целия си живот. Дъщеря ѝ Лидия разказва, че в него “тя описва всичките си срещи с Разцветников подробно, живо и картинно. В емоционално наситените моменти преминава в стихове. Така е написала много стихотворения, посветени на Разцветников. Описва и свои сънища, в които е сънувала поета.

Голяма е любовта на Антония към Разцветников и неговата поезия, в която тя намира извора на истинското изкуство. Тя е във възторг от изяните стихове на “Майстор Манол” и преводът на немски е готов две седмици след деня, в който той е посетил с пакет хубави детски стихове дома на изненадващо талантливата и грижовна събеседница, с която вече не може да се раздели, защото ги сблъсква и обгръща ново, възлущащо и топло чувство. В сърдечните им

разговори присъстват не само темите за стихосложението, литературата и пр., но и любимата на Антония тема за философията и антропософията.

През това време коварната болест принуждава Разцветников да замине за здравео в Костенец, където новият климат ще му помогне да излезе от тежката криза. Антония е загрижена за здравето на Асен. Тя го разпитва за болестта му, дава му билки и изписва лекарство от Швейцария за сваляне на температурата, която често минава 40 градуса. Антония усилено превежда третото действие на драмата “Подвигът”. Това е нейното утешение, тя знае, че преводът го прави щастлив. Костенец не помага и Рзцветников е настанен в болницата до Сточна гара. Тук Антония се грижи за него, разговарят за болестта, за преводи, за възможностите да бъдат издадени. Тук се поражда у Разцветников скрит копнеж за дом и семейство. А когато тя му разказва за неосъщественото си желание през 1941 г. да му пише и изпрати превода на едно стихотворение на Димчо Дебелянов, той реагира остро, с много горест, така че тя даже се уплашва: “Защо не ми писате тогава?! В тези години аз бях много самотен. Щях веднага да ви потърся.” Тъжно се замисля и след малко казва: “Ако ми се бяхте обадили, може би днес нямаше да съм болен.”

“Разцветников е убеден, че майка ми е добра преводачка на поезия и иска да изпробва таланта ѝ за превод на други автори. Възлага ѝ да превежда Смирненски и Ванцаров. След това иска да види как би превеждала проза или прика реч. Поръчва ѝ да преведе “Царска милост” и тогава я представил на приятеля си Камен Зидаров”. Асен е уверен, че Антония трябва да живее само за поезията и поради това ѝ дава три стихотворения от “Жертвени кладби”, които да преведе на немски език.

Но здравето на Разцветников се влошава. Антония е до него неотлъчно, прилагайки всички медицински знания и умения, които е придобила в Германия от завършения там курс за Първа медицинска помощ и социални грижи. Прави компреси и водни процедури, за да смъкне високата температура, притопля му вечерята, оправя леглото му, дава му лекарства, казват молитвата, прекръства го, присяда мълчаливо до леглото му, той ѝ държи ръката и успокоен заспива. Така тя се грижи за Асен предано и всеотдайно

до оня момент, когато през април 1951 г. го придружава до стълбичката на самолета, който го отнася в Москва на лечение.

“Всеки ден, загрижена и с тежки мисли, майка ми очакваше писмо от него, както беше обещал. Но писмо не дойде. На 30 юли 1951 г. по обед съобщиха по радиото, че Асен Разцветников е починал. Майка ми стоеше като вцепенена, не можеше да повярва, а след това избухна в горестен плач. Тя загуби много, извънредно много. Асен беше за нея най-голямата среща в живота. Той най-добре беше разбрал и оценил дълбоко нейната същност. И тя беше готова да му служи предано и безкористно. Тъй възможно беше тяхното щастие – и така фатално обречено” – отбелязва дъщеря ѝ Лидия.

През септември 1951 г. при тях в дома им на „Дондуков“ 63 идва братът на Асен, Стоян Коларов. Той съобщава на майката, че Разцветников е наредил в завещанието си една шеста от наличните му пари да бъдат за Антония. Каква радост! В този труден момент, когато семейството гладува и три месеца нямат ток, Асен ги спасява. Брат му се държи с тях като с най-близки роднини и след това идвал няколко пъти на гости.

Антония отдава остатъка от живота си за издирване на приятели, роднини и близки на Асен, за да събере мисли и сведения, които да запише и попълни образа му в съзнанието си с нови, попълни черти. Константин Петканов се стареа да я утеши: “Не плачете, госпожо Ботева! Вашата обич с Асен не може да стигне до земя реализация. Затова пък остана чиста, възвишена и свята. Такава ще остане във вечността.”

През лятото идва в родното му село Драганово. Тук я посрещат като най-близка роднина. Разглежда и рисува бащината му къща. От сестра му Кръстина, при която в село Сушица е написал драмата “Подвигът”, научава за неговата мъка, породена от самотата в родното му село, за сетнешните писмовни връзки с него до тяхното затихване. При раздялата и двете плачат и споделят своята скръб по Асен.

Антония Хан Ботева, дошла от далечния Санкт Петербург в България, остава и след смъртта си (1962) частица от българския народ, сяла се духовно с името на големия български поет и преводач Асен Разцветников, когото ошастливява със своята обич през последните две години от неговия земен живот, за да останат завинаги двамата пример и образец на човешко и духовно сътрудничество, окриляло нейния поетичен и преводачески талант. Такова сътрудничество, което по своя колоритен начин повтаря сътрудничеството между Мара Белчева и Пенчо Славейков.

Публикацията се прави по спомените на Лидия Ботева - Буюклиева, отпечатани в сп. “Летописи”, 1995, № 5/6, с. 87 – 105 и по повод 120 години от рождението на Асен Разцветников.

Никола ЧОЛАКОВ

ДВЕ ПОЕТЕСИ ОТ БЕСАРАБИЯ

НАДЕЖДА-ЕСЕН

Надежда! Есен! Всичко чуждо, ново.
Започва се животът ми отново.
Търпимост! Зима! Мрачно и студено.
Реалността настъпва непременно.
Прекрасна Пролет!

Празник във душата.

Събуждам се, изчезва пустотата.
Настъпва лято. Чудно и горещо!
Почивам, търся, мисля нещо.

Прасковия РУСЕВА

СЪДБАТА МИ

Сега е черна линия в съдбата ми.
Не става нищо. Всичко се руши.
Какво ли мисля? Празна е главата ми.
Дали се радвам? Мъка ме души.

Надежда имам, много се надявам
тез тъжни мисли бързо да заглъхнат.
Да просветлее, радост да настане.
И във душа ми пламъче да трепне.

Надявам се, ще дойде време,
когато аз със обич се усмихам.
И ще изчезне тежко бреме,
което много ме потиска.

БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК

Прославен български език –
за мен прекрасен,
достъпен, точен, горделив и толков ясен!

Чудесен български език – за мен приятел
и истински правдив,
учтив, добър учител!

Свободен български език –
за мене спомен,
почитан от баща и брат.
Ти мой си корен.

Духовен български език –
за мен безсмъртен.
Обичан, мъдър, скъп и смел –
си моя песен.

ХРИЗАНТЕМИТЕ

Харесвам всичките цветя,
ала обичам само хризантемите.
Дали защото имам прилика със тях
или защото те са моите съкровения.

През есента родена съм и аз.
Дъждът и вятърът за мен са братя.
И като тях понасям студ и мраз.
Не страдам нивга за горещо лято.

Със тях се чувствам
приказна принцеса –
прекрасна, мила непристъпна, нежна.
Но ако някой с грубост ме докосне,
повяхвам, страдам, ставам тъжна...

***
Българийо, към теб се аз обръщам
на ти, защото вече те познавам.
Тук аз Живея и това усещам!
Че не Живях до този миг, аз съжалявам!

Аз не научих още тези думи,
които искам да ти кажа.
Но те са във душата ми и в моите мисли.
Ще ги науча, обещавам!

Татяна ТАНАСОВА

***

Във филма за моя род
Буджака е в ролята на Родина.
Играе старателно,
почти талантливо.
Но няма здравец
във всяка градина.
И мушкатото по прозорците
е никак свенливо.
А корените
на нашето дърво
не се събират в кадъра.
Налага се да бъдат изрязани,
и отхвърлени...
някъде към Мадара.

Злати ЗЛАТЕВ, Прелета на птиците

БОЛКАТА

Аз избягах оттам,
но от себе си аз не избягах.
Тя живее във мен
и понякога силно крещи.
А когато спокойна съм, весела, бодра –
не страдам,
тя умира във мен
или може би временно спи.

С женско име е тя
и донесена също от нея,
от жена...
Боже мой!
Тя ме мъчи, не мога да спя.
Помогни ми!
Каж ми!
Как аз да живея?
Как с това да се справя?
Как аз да простя?

ДЮЛЯТА

Облаче ле пролетно,
носи дъжд в Буджака!
Там у нас в градината
една дюля чака.
Тя е още младичка
с тънки крехки клони.
Есенес листата си

като съзри рони.
А сега е сигурно
вече нащфтяла.
Колко ли е хубава!
Не съм я видяла.
Слънце лятно, пладненско,
грейш ли и в Буджака?
Там у нас в градината
една дюля чака.
Плодове завързала,
пази ги, люлее.
Дай им златна светлина
да се поналеят!
Ветръ лъо, немирнико,
духаш ли отново?
Моля ти се, този път
да внимаваш много.
Зная, кършиш клони ти,
плодове събаряш.
Тези пакости, бели
да не ги повтаряш.
Че у нас в градината
там, далеч в Буджака,
с едри златни плодове
дюлята ме чака.

***
Бесарабска нощ,
бесарабска есен
и луната не свети,
а пътя хлъзгав и тесен.
Светлина ли блести
там в полето далече?!
Дано това да е селото,
да сме стигнали вече.
Бесарабска нощ,
бесарабска есен
и луната не свети,
а пътя хлъзгав и тесен.
Зънат много селца
всяка есен в Буджака.
И едно е нашето.

Там все някой ни чака.

СНИМКА

Здравей, Буджак! И ти ли си Буджак!
И моята родина тъй се казва.
Но тук е по-различно - морски бряг,
морето и скалите си приказват.
А камъните, черни като вечност
ги сапуниват белите вълни.
Здравей, Буджак!

Приветствам те сърдечно!

До мене тук за снимка застани.
Таз снимка ще я нося да покажа
далеч, на бесарабския Буджак.
Внимание, вълна, скалите, плажа
и чайките на българския бряг.
И хоризонта, толков необятен,
и хубавото българско небе,
и въздуха, спокоен и приятен,
лопатка, пясък, замък и дете.
Накапали червени керемиди,
искам ви на снимката и вас,
и разпилени в пясъците миди,
и лодките със белите платна.
Това е плаж Буджака в град Созопол.
А нашият Буджак е малко друг,
а нашият Буджак е степ широка
от Дунава, до Днестър, до Яллух.
Тез два Буджака в себе си аз нося.
Тъй свързани в сърцето ги крепя.
По пясъка горещ ги нося боса
и пази ги от вятъра в степта.

АСЕН РАЗЦВЕТНИКОВ

Ти беше въздиган и сочен за идол -
нов Смирненски - със “Жертвени кладби”,
оплака в стихове борци за митове...
Тогава - млад поет и див мечтател...

Но спусна се ялова нощ, незаченала в ден.
И въртя се далечен и близък студен
комбайнът сибирски и жъна звезди,
страхове под небето, сърца и съдби...

В съня си те виждам сам в градовете
как тъгуваш за всичко, останало в село -
за старата къща, за мечтите си детски...
И как помръкна стиха ти след оня Девети...

Ти беше въздиган и сочен за идол -
нов Смирненски - със “Жертвени кладби”.
Живя, загърби ти звездните митове...
За мене си голям, за други - предател.

Йордан АТАНАСОВ

*Родният дом на Асен Разцветников,
сега къща-музей в с. Драганово, В.Търновско*

Людмил СИМЕОНОВ

О, КАК УМИРАТ МАЙКИТЕ НИ, КАК ръцѐ протягат за последна ласка, преди във своята прегръдка властно да ги погълне леденият мрак!

Без думи се прощават те със нас и само със очи, в които има едно страдание неизразимо, една сълза във сетния им час.

Раздавали се цял живот без дъх, притихват майките ни примирени, с утехата, че селската им кръв в деца и внуци ще е продължена,

че пак цветя във двора ще цъфтят, ще връзват плод дръвчета и лозиници и ще гнездят под стряхата им птици, за да го има този хубав свят.

СПОМЕН ЗА БАЩА МИ

Баща ми – виждам го с коси, отдавна вече побелели от много изгреви и залези, от спотаен копнеж; с плещи, които грижите и ветровете са привели, но с все така усмихнати очи, в които ще съзреш

една отсянка от тъга – тъга, почти неуловима, събрала толкова надежди, толкова горчивини! А знаех аз, че скрита болка в очите на баща ми има и светлина, която никой не е успял да затъмни.

И чувам пак гласа му аз, макар след толкова години, и думите му чувам пак, заседнали дълбоко в мен: „Единствено в ръцете си нескръстени да вярваш, сине! Светът - добър и лош, от нашите ръце е сътворен!”

Росен ДРУМЕВ

* * * няма смисъл да живеем без любов и да се гледаме в очите няма смисъл да се правя на наивен и да обичам с цялото сърце това което не обичам да произвеждам толкова любов да произвеждам толкова да произвеждам Капитализъм на студените тела преди войната от любов в желание за вечност и Маркс не ми е класов брат Христос не е месия ти Музо имаш ли какво да ми дадеш (да кажеш)

Обирам крушите си и оставам само (смъртен) сам себе си сам в себе си сам в мрака Такава ли е участта на вечните поети и вечните жени във вечността на вечен сън Тук няма смисъл

да се страда от любов и няма смисъл да се гледаме очи в очи и да се лъжем И няма смисъл да се правя на наивен за да обичам с цялото си време едно самотно кратко същество

САМ

Сам се сънувам и сам си причинявам живота и смъртта (с болката и страстта - за повече болка) Прах Само прах остава Целият в прах ставам на прах и забравям забравям Прах покрива тялото прах отмива калта... Още има някакво бъдеще (време живот) и след тези години преживяното се забравя Прах

само прах остава И любов (в хоризонта на залеза) - чиста почти без вълнение (сякаш облак те е приел като своя капка и те носи ... и те носи в едно небе) преди още животът да е завършил – взаимност споделена завинаги в предишен (в друг) сън - там когато си вече изцяло в забрава (и точно в този завихрен хоризонт на надеждата когато и последният залез е изгоряла хартия) поезията мълчаливо отстъпва на изгрева и завинаги онемява

* * *

в четири следобед съм добър в пет почти започвам да се мразя в шест излизам - нося си чадър ко завали да се предпазя

в седем вече здравата вали крача под чадъра си на сухо но защо душата ме боли и сърцето бие някак глухо

Боже мой - не искам да съм глух Боже мой - не искам и да страдам

ТОЗИ СЪДНИК – СЪРЦЕТО

Неразумно живях, неразумно обичах - колко пъти ранявах и раняваха мен! Колко пъти пред себе си тайно се вричах да премина живота си тих, примирен:

от инфаркти сърцето си стриктно да пазя, да прощавам на всички, на подлеца дори, да не влизам в конфликти, да не будя омрази, да се вслушвам в съвети на хора добри...

Но сърцето ми друго за мене отсъди - не поиска от мене да бъда такъв! Само в него аз вярвам и знам, че ще бъде съдник мой до последната капчица кръв!

МОМИЧЕТА, КОИТО СЪМ ОБИЧАЛ, защо отново идвате в съня ми? Животът ми – горчив като въздишка, изтече неусетно между пръстите подобно струйка пясък и сега единствено във спомените мога да ви прегърна и да се сбогувам с това стихотворение среднощно, което ви изпращам по звездите, далечни и самотни като мен.

ИЗСИЧАТ СТАРИТЕ ТОПОЛИ със щъркеловите гнезда и птиците в тревожен полет се вдигат, предусетили беда.

И дълго те се вият, до премала... Навярно ще запомня този миг: едно небе, от птици натежало, един набъбнал в гърлото ми вих.

ДЕЦАТА НИ

Децата ни - какво ще стане с тях? За тях си мисля и за тях се моля. Ще бъде най-големият ни грях, ако пред тях грешим, макар неволно.

Защото няма те да ни простят, ако за миг ни видят унизени или уплашени за своя хляб, или - пред клеветата примирени.

А как ще ги погледнем във очи, ако позорно замълчим, когато за истината трябва да крещим, а не да сме по-ниски от тревата?

Бащи да сме е жребият ни строг! Ще можем ли децата си опази от толкова неправди и омрази във този век брутален и жесток?

Растат децата ни... Ще дойде час, когато ще поемат своите бреме. Какво от нас, бащите си, ще вземат, дали ще бъдат по-добри от нас?

Ще имат своите любови те и своите болки, грешки и завои, ще ги превиват гневни ветрове, ще ги предават врагове и свои,

но вярвам аз, че те ще издържат, дано да имат тази чест и сила! Децата ни... Не са ли те най-милото, което имаме на този свят?

по...

Тишината в моето мълчание си представям като облак - облак пара носещ се над сушата през деня - в съзнание И толкова Толкова е ясно че светът е изродски колкото е ясно че денят е слънчев И червени керемиди гаснат в залеза над Созопол От брега - Бургаския - гледам и треперя И ми тракат зъбите

Най-важното е днес да бъдеш себе си и да повярваш в своето мълчание мълчание във формата на ябълка – дърво - дърво отрупано със ябълки червени както слънцето във залеза което да докосваме с главите си (главите ни са пълни с електричество) с телата си с ръцете си протегнати (дано не стане късо съединение) нагоре - над дърветата закотвени на хълма От дълбоките им корени до мен достига тъмната мелодия на самотата И това завинаги ме свързва със земята (А отгоре с кърничка ни маха Христо Фотев) Хълма - рамото му вдига ме нагоре но крилете ми не искат да летят И тежко паметно потъвам в себе си - далеч завинаги от хората забравили за слънцето от паметта им с форма на мълчание – мълчание под формата на ябълка любов към удоволствия така обичани и толкова

преди да се откъсне в миг от клона си загледана надолу Стига толкова

че ми се иска (ако може) да се преродя“

Иван СУХИВАНОВ

* * *

Сънувах снощния сняг как се трупа върху пресния гроб на приятел, поет, неутледен, но достоен най-самотен скитник по улиците на Бургас изникваше зад някой тъмен тъгъл опиянил ума си с етимологини на думи заслушан в ехото в мъглата на предсократическия смисъл въгбен във вечното очакване на безизкусния език на поезия без думи - гласа ѝ можеш да дочуеш на север от Бургас сред сурова пустош вечер покрай солниците

като протяжен звук породен от вятъра в тръстиките... Понякога го биеха синичета на сенафи - презираше празните веселия и не облече богатските им дрехи ритаха го с яд несхванали че тялото е една обвивка а духът не се докосва и е неуплашен някъде високо и на светло - в свой си честен атензъм някъде високо и на светло там където искаме да идем

Ще имат своите любови те и своите болки, грешки и завои, ще ги превиват гневни ветрове, ще ги предават врагове и свои,

но вярвам аз, че те ще издържат, дано да имат тази чест и сила!

* * *

Денем сенките на птиците тръгват към морето брегът за тях не съществува Изгубва ги прозорецът ми ношем и трепят тогава по стените и потона петната лунни на морето искри фреската на свободата заливят с полуотворена уста нашеняв в безпределната носталгия пристъпвам по пресъхналото дъно на фантастичния потоп а птиците увиснали над мене като пръски на прибой са ефимерен символ на непознатия живот

* * *

многократно живеем една и съща ситуация случва се - за миг да прогледнем през огледала от време - и си мислим: deja viu

150 ГОДИНИ БЕЗ ШАРЛ БОДЛЕР (1821 - 1867)

През 1988 година Бернар-Анри Леви написа своя първи роман “Последните дни на Шарл Бодлер” (наградата “Ентерали”, 1988), посветен на автора на “Цветя на злото”. Построен е като анкета, в която на преден план са спомените на герои - съвременници на поета, представители на различни социални среди: от Жана Дювал, неговата любовница, през критика Сент Бьов, до мадам Оник, притежателката на хотела “Гран мирлар” в Брюксел, където Бодлер преживява последните си дни. Освен разказите на тези хора (които понякога изобилстват от противоречия и неточности), извън перипетиите на тази малко патетична история, в книгата можем да открием и любимите теми на автора - философ. А те са: изкуството като отмъщение, драма на недовършеното творческо дело, пропастта между идеал и действителност. Под великата сянка на Бодлер Бернар-Анри Леви размишлява за събата на литературата.

Бернар-Анри ЛЕВИ

ПОСЛЕДНИТЕ ДНИ НА ШАРЛ БОДЛЕР

Да четеш е уморително. Да пишеш също е уморително. Няколкото откъса от „Бедна Белгия“, които извади от кюфара си заедно с новите ръкописи, за да ги покаже на Коко и да ги изпрати после на Ансел, го поразиха със своята глупост... Не, не коригира тези страници... Нямаше нито сили, нито желание. Не се реши и да ги изгори. За това му трябваха сили и енергия, а той ги нямаше. Три дни без писане. Три дни бездействие. Три дни пустота и в същото време да се визираш в най-незабележимите трептения из въздуха... Все още не може да си даде ясна сметка какво става, каква магия го държи в плен. Свит в леглото, без да може да излезе от това състояние през по-голямата част на деня, го измъчваха тягостни мисли, а нощем сънуваше грозни сънища. Мислеше за своето тяло. За бедното си, тъй малко обичано тяло, което сега, измъчвано от непоносимата болка, продължаваше да отказва помощта на лекарите. Как се бунтуваше то! Как му връщаше за поредната небрежност. Не, вече не страдаше. Стоеше си така отегчено, лениво, прозирно. И в тази прозирност се четеше някаква ирония към всички и към всички, които пренебрегваха природата, плътта. Тяло - угризение. Тяло - възмездие. То беше като един стар, много стар приятел - доскоро верен и дискретен, но вече започнал да води свой живот. Като голям апарат, в който най-неочаквано се е повредила някаква малка част. Мислеше за нозете си, които отичаха, за корема си, който непрекъснато се подуваше. За ученията пуле, за лошото кръвообращение, за постоянното главоболие. Мислеше за износения си скелет, дори за проядените си вътрешности, и всичко това го изпълваше с безкрайно отвращение и погнуса. Мислеше си за стареца, в който неусетно се бе превърнал. Преждевременно. Боже мой, какво се бе случило заради това проклето, жалко тяло?! Или може би заради душата му? Дали душата е тази, която носи тялото, или пък е обратното? Не, не знаеше какво всъщност се е случило. Нито беше виждал, нито беше чул стареца, в който се бе превърнал. Единственото, в което бе сигурен, е това, че всичко стана внезапно, неочаквано. В добрите си часове си казваше, че още нищо не е изгубено, че има някаква надежда, но в лошите разбираше, че съзбата го е изгирала. Да, може би трябваше да се помири с тази участ, да заживее като истинските старици - спокойно, без вълнение и надежда. Фалшив старец! Жалък комедиант! Той, който толкова добре бе описал старостта на други хора, сега трябваше да наблюдава своята. Ето какво правят чувствата, предшествали смъртта. Те са като неверник пред лицето на Бога. Споми си свой стих, на който вече не разбираше добре смисъла: „И който застели леглото на бедните и голите...“ Мислеше си за града. За града, който беше обичал, възпявал, прославял. За величието на неговите каменни сгради и мостове, за лудостта на пейзажа му, за „очарованието на една стара столица“. За обелиските, за индустрията, за храмовете, за безделинците и просяните. За несравнимата свобода и наелектризиращата атмосфера на големите булеварди и площадите. Имаше ли право Шели? Мирись, леденият Мириън, когото големият град подлудил? Така казваше Едгар Алън По в своите мистериозни писания. Той също се вълнуваше от темата за безпомощността на човека в тълната. Трябваше ли да присмем твърдението, че урбанистичната поезия е фалшива, измамна, че няма стойност, както твърдяха някои критици? Може би... Обзет от съмнения, търсещ отговор на този без съмнение важен за него въпрос - зашото какво би било творчеството му без стихията, без лудостта на града? - той писа на съпрузите Лъбоаж да му изпратят една карта на Париж. Скоро я получи. И с нейна помощ се опита, доколкото му стигаха силите сега, прикован на леглото, да претъркне, да съживи голямата си любов към този към невероятен и безумен град. Трябва да се опитаме да си представим стаята, леглото и самия Бодлер с картата на колене. Жалюзите са спуснати. Той вече не отива до прозореца. По цели часове разхожда показалена си върху пейзажа от хартия и мастило. Ето я уличката, което най-много обичаше. Ето и друга, която беше забравил. Трета, за която си спомни сега. Затвори очи и си представи широките тротоари, красивите магазини, блесналите витрини. Ето още една - по нея често се движеше един елегантен екипаж с милия дук дьо Грис. Възстанови си любимите маршрути. Импровизира други, непознати. Дадے нови имена на някои от кварталите, познати му от години. Посети и други, по-малко познати. Откри трети по-далечни. В тях никога не беше ходил. Дори си измисли някакъв малък, несъществуващ хотел и реши че в него ще се почувства добре. После си намери къща. Не му хареса квартала и я премести на другия край на картата. Нали лекарят му беше препоръчал по малко да се разхожда. Да, сега той се разхождаше! Изпълняваше предписанията, въпреки че изобищо не вярваше на лекарите. По принципи. Накрая се замисли, сериозно се замисли за съдбата си. За своя погубен живот. За онова, което беше, което трябваше да бъде. И което не успя да бъде. Замисли се и за Брюксел. После за Париж. За вечния Париж... Отново се запита какво прави тук, в този голям и тъжен град, когато там, в Париж, във вечния Париж, бяха известността, славата, успехът... Още веднъж се опита да възстанови картината от перона на гарата отпреди два дни, когато реши да се върне в любимата Франция. Но не се реши до край... Остана. Върна се в този мизерен хотел, в този тъжен Брюксел... Часовете минаваха, той не виждаше вече нищо. Мъгла. Все тази противна мъгла. И същото неразбиране. Пустота. Капан. Менгеме. Да, беше стегнат като в менгеме. Сякаш някаква невидима мрежа беше оплела главата му, крайниците, нещастното болно тяло. А то нямаше сили да се измъкне - толкова беше слабо и жалко! Как ли щеше да свърши -

нещо му подсказваше, че тъкмо този влак, който не успя да вземе преди два дни, беше последният, единственият му шанс. Но след като не замина, въпреки че можеше - беше си уредил нещата, плати си сметките, а желанието му беше огромно - това означаваше, че над него има друга сила, която го възпира. Страшна беше тази сила, той не можеше по никакъв начин да ѝ противостои... А не беше ли дошъл тук, в скуциния провинциален Брюксел, за да изчезне, дори да умре?...

От френски: Огнян СТАМБОЛИЕВ

Димитър КАЗАКОВ, Птица върху нея

Радостина ДРАГОЕВА

ЕНИГМА

Пристъпва вечерта-добра вълшебница. Луната е светулкова гондола. В душата ми вълна разрошва гребен. И в своя бяг понася ме неволно към нашето Преди, стаило нежност. Когато всеки в другия намери една звезда, изгряла от копнежи... Една мечта със облик триизмерен... Тъй топло раменете ми намята със тебе преживяното до днес... Аз знам, причината е в онзи вятър, сърцата ни разголил с блага вест. Запомних всички снегопади шеметни и всяка левитация нагоре, загадъчни за хората и времето на наш език как вземех да говорим... Дали затуй с детето ни се случва отново тази жаждана енигма?!... Напешпа вечер като тайнствен ручей. И пръстите ми твоите достигат.

КОГАТО

Когато вярата е неنامерена различията крякат като жаби. И сякаш мракът с длани е почернил душите примирени, че са слаби.

И няма ги лъчите искрометни, които да съединят идеи. Тревогата се слива във куплети. А искам други ноти да се леят!

Как да намеря брод във тази полносност?! Как да стопя стени и разстояния?!... При толкова разпопосочни полети... При толкова раздиращи признания...

Когато болката се умножи по сто и драска с нокти рани през съдбата ми оставаш, Ти - четвъртото листо на детелина, вътре във съзлата ми.

МИСТЕРИОЗНО

Не ми е писано да тъна в скука... Но кажи ли защо, разбулвам тайнство. Щом вените ми пазени се спукат ще стана обяснима, обичайна... Със тази видима промяна в мене ще бъдат трудни всички мои песни... На глас обичам. Във душата стена. Със времето се справям все по-лесно. Какво ми свети и какво обрича отдавна истинно съм разпознала... Отчитам, че това за мен е всичко, което искам след една разялда... Това ме вае и това различа - една светулка, влязла във сърцето. Напомням жар, на някого приличам... И виждам как протгва си ръцете към мен, на моята душа сестрица – с отворени очи и светли нити... Кръжи около мен сияйна птица. И всеки неин звук превръщам в бисер.

Радка БАЕВА

X X X

Градът не спи. И не сънува.
Градът молитвено мълчи
и за Поста жали и тъгува
и още чака своя верен син.
Тъгува и реката скръбна,
тъгуват октомврийските звезди
там някъде далеч край Дойран
и носталгично сивото небе сълзи.
С нежни пръсти вятърът разгръща
с кръв опръскани писма.
Може би с небесна поща
някога ще стигнат у дома...

А в Копривница сега е пролет
и пред башиния праг
чака Старата, Поете,
да се върнеш... Тук на двора
белоцветни вишни
все още цъфтят.

МОРЕТО ВИНАГИ НИ ВРЪЩА... СПОМЕНИ

Името на Динко Павлов нашумя след стъгда от национални и местни конкурси за хумор и сатира, в които той обира каймака от награди и отличия. И докато любители на зевзекулчи и предани негови читатели въртяха очи в очакване на нова книга от утвърдения бургаски автор в тази насока, той взе, че тупна на пазара книга с лирични стихове с шашкащото заглавие „Есенни брегове“. Но това отклонение от същинския му път се оказва не е първо, защото само преди седем години раздаде автографи на друга лирична книга – „Морето на моите сънища“.

Излиза, че Динко Павлов надхитри дори най-близкото си приятелско и колегиално обкръжение, че всичките тези разкази за причудливи страни с горещи пясъци, преживяното от него като моряк и рибар, като вечна борба за хляба тук и в чужбина, са дали друго отражение в творческата му душа. Като във вълшебно огледало, като в магия те са се переродили не в приключенски разкази за екзотични места и необикновени хора, а в мелодията на една повече тъжна, носталгична и мека поезия. Ваньо Вълчев, прецизният редактор на книгата, с огромния си опит и ерудиция в поезията, тънко отбелязва вълшебството на творческата метаморфоза у Павлов. „Една дума е достатъчна, за да го направи мек и нежен лирик, отнесен мечтател и непоправим романтик“. Думата е МОРЕ, известна, много лесно и твърде кратка, но за Динко изпълнена с безкрайна дълбочина, чувства и смисъл.

Цялата образна система на тази книга сякаш е подчинена на една конкретика, но в същото време съотнесеност с

душевните състояния на поета, тук е събрана и противопоставена на фалшивата и предвесена романтика за суровата моряшка съдба. Поетът въздъхва - ще повярва, че си приятел с морето, едва когато:

... когато вбиеш крак във
пясъка
и теглиш мократа и
тежка мрежа.

с надеждата за много риба,
понякога препълнена до скъсване
единствено с медузи и трева.

Познаването на морето, на трудната съдба да си вадим хляба с рисковете и тежкия труд, който то ти предлага, не намалява нито силата, нито обичта, нито опoетизирането на неговите, понякога трагични знаци. И ето, изникват като миражи, като образи от друг свят, далечен и незайно защо завинаги загубен, дрейфацият кораб с отворените филистрини, скелета на дървения кей, потъналите шхуни със злато, скалите - древни фараони, дърво - самотен пътешественик.

Темата за любовта присъства с не по-малко искреност и топлина. Но ще я оставя на милостта и находчивостта на читателя, защото тя също носи вкус на водорасли и море. Стиховете излъчват и обичта към всичко онова, което ни обкръжава от святата природа, и което носи очарованието и мъдростта на

Завистливо ще я гледат
бледите звезди.
Облак я прегръща, но за кратко,
друг опитва да я приюти
в облачната си лилава къща,
но Луната в къща не стои.
Не разбират облаците сиви,
тя обича да пътува,
дъжд да я вали,
до кости да е мокра,
да я брулят луди ветрове,
но да стъпи боса на земята
и да слуша цяла нощ
Лунната соната.

X X X

Доковсам с пръсти тишината
и светлите корони на дърветата.
Усмехната и щедра е луната
суетно се оглежда по наветата.
Наметната със звездната си дреха
ношга е светлокоса и прозрачна.
Не чуваш ли - звънят звънчетата?
Къде си в тая юлска вечер ясна?
Да повървим по росните ливади,
да се надяваме със полските
щурчета.
да стигнем до тополите подирели
небето звездно. Да посрещнем
с една четирилистна детелина
утрото, деня... живота,
който ни очаква
или на пръсти си отива.

ритуален жест:

Не тръгвай,
без да се сбогуваш с гларуса,
застанал на носа на лодката ти,
с когото разговаряш всеки ден...

Оригиналният поетичен глас от „Есенни брегове“ ще заглуши босоногите поетеси, които въздишат по пясъка, ронейки лист след лист с въпросите „Обича ме? Не ме обича“... Вероятно ще смути и отбягващите точки и главни букви лирици, уверени, че морето не признава правописа. Защото с тези книга Павлов вече диша във врата на утвърдените поети маринисти, няког от които вече напуснали белия свят.

Иван ВАНКОВ

Динко Павлов, *Есенни брегове, Стихове. Редактор Ваньо Вълчев, Бургас, Изд. „Либра скорп“, 2016.*

Злати Златев, *Дните на есента*Кристина
БОЖАНОВА

ДЖАЗ В ДЕВЕТ ВЕЧЕРТА

Сърцето ми ликува...

Доказ в девет вечерта
в съпровод на пиано -
и също като в детския ми спомен
за ресторанта нов наблизо,
където градският оркестър
интерпретираше мелодии,
дочути някъде, по радиото,
а хората танцуваха обезумели...

И нямаше излишни тактове,
мелодията идваше отгоре...
Не се замисляхме за смисъла
на думите оригинални...
И ако доказът завладяваше ума,
то той от чувствата се водеше...

Днес тези звуци ме завръщат
в градината на детството...

Мелодията изразява
цялата дълбочина
на преживяното
и резавият саксофон
е във в синхрон
с бушуващата буря
във душата ми...

МРЕЖИ ЗА САМОТНИЦИ

Една жена мълчи, заглеждана в морето.
То безразлично плиска пак вълните,
по пясъка черупки от рапани – ето,
но приливът ги връща в дълбините...

Една жена срещу стихия бяла,
останала във спомена да плиска...
Но приливът е уморен и няма
да върне младостта или мечтите...

Жената се обръща и си тръгва.
Брегът отдъхва в мрака от летовници.
Въпросите са много и са трудни –
морето хвърля мрежи за самотници...

МОМЕНТНА СНИМКА

Моментна снимка на брега ще направя –
в далечината три кораба чакат на рейд,
вятърът с бели целувки вълните гали,
и до пясъка,
чак до прибоя ласки разменят...

Два огромни пилона с флагове два
поздравяват хора и плавателни съдове,
а чайките махат с крила едва-едва –
и умело по вятъра плъзгат се...

Велосипедисти, пешеходци,
възрастни и деца –
по алеята крайбрежна плетеница запачи.
Капанчета, люлки, забавления за игра,
а в морето още плуват по залез смелчаци.

Моментна снимка на бургаския бряг –
ще остане такава в моя спомен прозрачен.
Ако някой ден пак се завърна там,
ще сравнявам със нея.

И няма да плача!

ОСМИЯТ ДЕН НА СЕДМИЦАТА

книжнина понякога прилича на застрашителен потоп. Пък и онзи, който не носи изкуството в себе си, едва ли ще го открие в отделния предмет или книга.

Ако авторът при писането следва символичния модел „молив-гумичка-молив“, все ми се ще да вярвам, че в крайна сметка моливите ще опеяват, ще изпишат последната дума. С която да останем в нашето време, с която да ни запомнят!

Всяка литература, всяко изкуство има своите непрочетени книги, неопознати имена, неоткрити стойности, забравени таланти и величия. Чрез страниците на тази книга давам шанс и на себе си, и на читателя за лични откривателства. Не си въображавам, че всичко в нея ще се хареса на всички. По-скоро се надявам да разбия феномена мислещите да не пишат, а пишещите да не мислят. Нещо като очакване на спор, чрез който всеки има право да доказва своето „точно време“ и своите несъгласия. Дори и съгласията се нуждаят от аргументи. Ако спечеля дори един читател на моя страна, значи съм успял, и написването, и издаването на книгата са си стрували. Надявам се, че читателят на „Насрещен бяг“ няма да извади от речника си само зли думи, защото те разделят хората. А и така сме пренаселени със самота и отчуждение!

Но ако в тази книга не прочетеш онова, с което не си съгласен, как ще добиеш представа за онова, в което вярваш? Най-стойностните неща са онези, които поставят под въпрос нашите собствени убеждения - така премисляме, преди да продължим напред! Твърди се, че времето, прекарано в четене, е всъщност прибавяне на осми ден към седмицата ни!

Ще очаквам мнения, отзиви, несъгласия, изразени различни гледни точки.

РЕЧНИК НА МЕТАФОРИТЕ „СТЪКЛЕНА КОЖА“, СТИХОТВОРЕНИЯ ОТ ЙОРДАН ПЕЕВ

валност. Останало е само особеното. На друго място поетът пише:

С пенливи зъби хищно ръфа бурята
брега. И хапе плажове извивки.

По-неочакван образ, стилистично средство и звуков намек от думата „хапе“, не може да се случи. В „Анамнеза“ жизнерадостният поет се разхожда в тъмнокожи нощи, вижда „пясък жаден в кладенец от суша ослепял“, вярва, радва се на оптимизма си. Преди години Р. Ралин също написа със същото име стихотворение, което беше за влюбените във властта.

Небето като метафора дава основание тя да се тълкува много широко - използвана в поезията като духовномисловен похват. Небето е природна даденост. Безгранично пространство. Съществува извън съзнанието на поета. Добрият Бог живее там. „На живите небето им е граница“ - изповядва поетът. Метафоричното е божествено /Бизе/.

Още една поетична причудливост на Пеев е метафората „че тук едно гнездо е пълно с мрак“. Много красиво и изматно. Джон Лок пише в „За злоупотребяването с думите“, че хората намират удоволствие чрез риториката да бъдат мамени. Борис Пастернак смята, че гнездото е център на един свят, огромно гнездо, в което са вградени небе и земя, смърт и живот и две времена:

Ако съм премълчал нещо важно, ако съм сбъркал в изводите, ако в моите рефлексии съм преживял всяка дума прекалено или дълбоко лично, всеки може да го каже, напише, оповести. Според Ювенал дори възмущението може да ражда стих! С други думи - предлагам всеки да претегли и огласи своята искреност, чрез която да заслужи и своята значимост. Дотогава ще продължавам своя „Насрещен бяг“ – срещу очевидната завладяваща глупост, срещу несправедливостите според моя стандарт и разбиране, срещу бездушието и хейтърството, срещу маниацината и

отвратителната хамелеонщина, срещу подлостта и лицемерието, от които започва всичко отвратително в живота ни.

Нали срещу течението се намират най-чистите извори?

Самият живот ни е заредил с този избор. Те не може да се определят като прекалено лични.

Защото животът и изборът са дори повече от това - осмислят ни!

Мартен Калеев, *Насрещен бяг, Изд. „Орфеева лира“, С. 2017.*

Димитър КАЗАКОВ, *Път за двама*

И въздъхна стихът, както трепва
душа за последно,
разкована и лека, щом в миг се почувства на кръста.

Мисловната връзка между езика и мита е метафората. Тя не може да бъде заимствана, тя е индивидуална поетична дарба. Вълхновеността е всеки символ на безкрайното, любовта, библейските изпълни, скупощената съюза въздигат мотива до общочовешкото.

По метода на Орсега-И-Гасет, бяха наречени няколко метафори във фонда на нашия речник. За да отделим една метафора, е необходимо да има интелектуален знак от поета, да отделим едно нещо и да свържем тя дадености в предметен образ. И така пренасянето на едно нещо от реалното му място - поезията на Йордан Пеев, в друго, което заема в чувствата. Според предговора и не само на него,

Йордан Пеев е своеобразен поет. Но такава поезия може да пише само той. Така пише за Атанас Далчев Николай Лилиев, той няма да има последователи.

Йордан Пеев със своята привързаност към пишните метафори за в бъдеще може да плати данък на маниеризма. Поетите трябва да помнят, че метафората е мигновеният досег на два образа, а не методично уподобяване на два предмета...

Думи на Хорхе Луис Борхес.

ОТКЪС ОТ РОМАНА „НЯКЪДЕ ДРУГАДЕ“

Христина ПАНДЖАРИДИС

ХУДОЖНИКЪТ

Чухте ли новината? Бил съм осиновен. Още от корема на биологичната си майка съм „договорен“ за най-близката ѝ приятелка. Излежавал съм се в околнородните води, хапвал съм, пийвал съм – един вид шведска маса, а като дошъл ред да плащам – изненада! Без карта, без чекова книжка, за пари в джоба да не говорим. Бебетата се раждат необлечени. Майките ми ме разменили. Бил съм без право на глас. Стоково-натурално стопанство.

Приятелката, разбирай майка ми, била омъжена от осем години, изтрияла стоически съвременните способности за забременяване, но не се получило. Станала на 35, когато ѝ сюрпризирала вестта, че най-близката ѝ дружка е заченала трети път. Непланувана бременност. Двете ѝ деца израствали, а тя си точела зъбите за развод. Бебето идвало по случайност. Грешна доставка. Смятала да аборттира, но се сетила, че за бебето чака човек. Майка ми ме получила като подарък още докато съм се разивал и надалвал в корема на другата.

Кой съм аз? Един от изгубените от погледа на изкуствоведите сюрреалист. Художник. Учител по рисуване пет пъти в седмицата – общо 24 часа. Направил съм три самостоятелни изложби, а в тясното ми ателие с форма на правоъгълник, тририлен прозорец и капандура имам готови картини за поне още две. Нито съм издънка на Салвадор Дали, нито съм първи братовчед на късметата. Любими платна на моя ексцентричен идол са „Портрет на Пикасо“, „Снапе“ и „Мечта, причинена от полета на муха“.

Специално пътувах до музея в Сейнт Питърсбърг във Флорида. Беше подарък от нашите за приемането ми в Академията. Музеят е голям и в него са едни от най-мощните картини на Дали. Той е имал верни американски колекционери, които след смъртта си завещават творбите на страната. Обявяват, че търсят помещения и далновидното ръководство на града предоставя сградата. Експозицията е изумителна. Много картини са като стенописи, покриват цели стени.

Преди година попаднах на изложба на негови творби в малкото френско градче Бон. Входът струваше осем евро и няма да познаете колко пъти влизях. Всеки ден, докато не ме изгониха, не... докато траеше изложбата. Последните три дни разпоредителката ме пускаше гратис.

Рисувам със замах. Застава пред картините ми, купуват ги (три портрета и два пейзажа са притежание на анонимен почитател, който, вече се изясни, е тя – тази, от чийто корем съм излязъл), но съм неизвестен. Може би трябваше да премина чинно през площада на града, да изкача стълбите до кметската врата, да се усмихна, здрависам и леко да се поклони, а коридорът вляво да ме заведе до отдел „Култура“. Изискваше се единствено да нарисувам портрет на кметската дъщеря, аз обаче, възпитан в добър вкус, не припахнах от предоставената ми чест. За награда прекосих тичешком площада и стъпките ми отекнаха в училището. Тук аз задавам темите по рисуване и аз поставям оценките. Портретът на кметската дъщеря го нарисува друг. Човек с повърхностни познания за красивото, но със здрави инстинкти за добро и лошо.

Аз съм осиновен. Чака ме писмо за прочитане. Подозирам, че няма да ми искат автограф.

ЗАТВОРНИЧКАТА

Знаех, че ще родя три деца. Синеоки и кестеняви – като мен. Моят любим е с къдрави светли коси и черни очи. Децата сякаш да съчетаят от двамата ни – неговия правлен нос и моя чип, тъпките ни устни, голямото мъжко чело, розовите ми бузи и нататък както дойде. Хубави деца ще си отгледаме. Знаех, че ще са три. Даже

различавах чертите им в преддвернето на сънищата. Търсех сходни личици и се заявявах по чуждите. Нямахме дете. Имахме любов. В началото и двамата, много любов. След две години и четири месеца неговата започна да се рони като стар хляб и той я ръсеше не на птиците, а по жени. Не знаех при коя ходи. Не питах. Неидващото дете ме тормозеше. Скъсваше съня ми. Сяньото в очите започна да избелява от сънщието и от зяпането на самотните дни. Закръглеността ми се стопи, но не от горещините, а от загуба на апетит. Защо да ям? В мен не растеше нищо. Кого да задоволявам с протенини и белтъчини?

Нямахме дете. И любовта му я занима. Намалваше, намалваше и остана само хапка. За чия уста по-напред? Заговори ми за раздяла. Сякаш се бяхме събрали на шета, за няколко танца, за флирт, за опознаване на характерите. Сякаш не си го заплюх още със самото виждане. Нали му казваха „несимпатичният“, защото не премълчаваше, ако обиждат някого. Бях чула да сравняват очите му с въглища, които никой няма да вземе за отопление дори да му ги подарят. Черните му очи, които за мен бяха като две ношни перепуди, надничали зад пердетата, бъркаха в погледите на другите.

Три лета подред в планината при нас се качваше един дългокоско. Чудех се дали ушите или носът му са по-дълги. Помагаше на чичо си. Щял да става ветеринар. Интересувах се предимно от себе си. Всички около мен се бяха наговорили да повтарят: „Колко е симпатичен, колко е услужлив!“ Ако го гледаш отзад, защо не. Симпатичен? Не спираше да говори и да се хили. Приличаше ми на снимка – любяваш се на усмивнатия образ, уловен от мига, и няма сила, която да го размърда, или да му подвишне да те остави на мира. Симпатичния имаше замързвало състояние на лицето. Лигльо, дете се мотаеше в краката ми и пълнеше с прах лятното време.

Влечеше ме да уча и аз за ветеринар, но след запознанството със Симпатичния се затворих в стаята. Погледнах се. Изоставена ли съм от съдбата и щастливите звезди? Държана на вода и хляб, прекосявала пустиня без камили и оазис минимум четири дни? Насинена от пренебрежението на мъжки очи? Какво общо ще дела с този? Здрава, работлива, силна жена, наследила от баща си максимата: „Мъжете обичат сто пъти повече комплиментите от жените“. За жалост, не я прилагат и затова често си близък раните. Със Симпатичния се целувахме два пъти. Отчитам го повече като опит и по-малко като грешка. Целувките по ги биваше от характера му. Студени, меки и с аромат на какао.

Късен септември. Нито лято, нито есен. Кой ще надвие: горещините или прохладата? Денят намалява, топлината не. Вечерта в кафенето при докосването на ръцете и произнасянето на имената се разклатих като влак при дръпната ръчна спирачка. Ето, влюбих се. Аз се влюбих. Случи ми се. И на мен! Докато танцувах с друго момче, се наслушах на съветите му да избягам кръстосването с новия. Викали му „несимпатичния“. Ха, точно по моя мярка! Омързвало ми беше онова захлисно и препоръчително дългоносе – бъдещ ветеринар. Поканих новия за следващия танц и не го пусах докато си тръгнахме. Въображението ми беше удовлетворено. Талото ми усети непознато затопляне, а по гръбначния ми стълб някой се усеще на катерене. Дрпаше нагоре с тежък багаж. Примерното момиченце в мен си бе отворило исканата книга в библиотеката и четеше ред след ред.

Ритуалът по влюбването не е ли като даята таралежа, оставени в градината ми? Само майка беше посветена в обожанието ми към тези бодливци. Избродираните върху блузите, чораните и полите малки таралежчета издйинически информираха коя животинка обичам. Освободих таралежите от заграждението, където бяха оставени да се ухаждат, и те се изпаниха. А аз бях превзета крепост от новия – нищо, че той още не го знаеше. Момчето, което не избяга от мен

след първите ми думи. Бях свикнала да ме напускат, но да остават – това вече беше нещо различно като преживяване. Тялото ми се запътваше към него, а той нямаше и представа какво изпитвам. Сигурно броеше колко пъти ще се изноти или колко пъти ще въздъхне преди да му поникне брада. Влюбена! Не беше ликато изгрев и залез в едно? Нали бях устата, сякаш да му кажа и да го попитам.

Майка ми, без предисловия и диплома на психолог, усети промяната. Спрях да се вмъквам в панталоните. Преоткрих полите. Захласнах се по цветовете. Оставях едно копче в повече незакопчано. Н а й - г о р н о т о . Н е о т м и н а в а х о г л е д а л о т о и г р е б е н а . „Външната прилика заблуждава. Когато се влюбих в баща ти, си накупих женски дрехи. Невероятно е да отгатваш дали на втората или на третата минута ще те погали мъжка ръка под полата“, насърчи ме тя.

Обичах го моят Несимпатичен и си чаках денцата. Нашите деца да се появят зад деветте месеца или зад три по девет. Чаках си: кога скрита под грима, с весела, вързана кърпа на кръста си, търсеща песни за ободряване. Песенето прогонва тъгата. Предизвикателно вдигна полата си нагоре и го насърчаваша да се затича към мен. Чаках него и денцата, а се появи болестта.

С болестта той спря да споменава за раздяла. Раздялата и болестта не намираха общ език. Очите му пак ме видяха. Прозрачността ми изчезна. Изпълних се с плът и привличане. Кожата ми не служеше за покриване на дървени плоскости, а за даряване на огън. Спираше погледа си върху мен. Чувствах се като глобус, разглеждан за първи път. Въртях се наляво, надясно. Виж тук планините, познаваш ли многомиллионния град, не отминавай реката! Прогледна отново. Забеляза ме. Дали таралежчетата, които ми подари, не убодоха ръцете му? Надяхах се, че не съм напълняла, че не съм се опела в бръчки като берачка на къпини, че не съм побеляла. Грозни и тръпнести са другите, не аз. Аз съм момичето, с което тичаше към съботата и оставаше до неделята в чаршафите, парфюмирани с вино. Аз съм неговата предизвикателна танцьорка, най-добрият водач по любовните пътеки, майката на денцата му. Сядаше до мен и държеше ръцете ми. Като в първите месеци на любовта ни.

Болестта му не ме изплаши. Станахме приятелки с нея. Не. Станах ѝ слугиня. Поклоних ѝ се. Коленичих и стоях в молитва по половин час. Понякога и повече, докато краката ми се отделяха от тялото и изпадах в безтегловност. Тя го стряскаше и го заставяше да остане с мен. Връзваше го за мен. Болен и отчаян не го искаха. Болен любовник, отслабнал и брадясал мъж не е за предпочитане. Пената му пада. Отива на последно място в класацията. Избираш друг или оставаш сама.

Болестта заслужи възхищението ми. Сутрешната ми чистота, преди някой да ме видял и докоснал. Заслужи благодарността ми. Той се изправя леко, подпирам го с три възглавници и бавно пие отварата от невен, коприва и бял равнец.

В градината открих кръглата дървена масичка и я сложих под ореховото дърво. На сянка и на скрито. Изплетох венец от маргаритки и здравец. В центъра поставих голяма свещ с аромат на ванилия – такива свещи купувам. Харесвам миризмата им - на дом, на приготвяне, на близост.

Олтар на болестта? Олтар на надеждата, че моят мъж си е мой и денцата ни ще дойдат. Трите, които познавах от виденията си.

Преди изгрев слънце се събуждах и

изтичах в градината. Молах се на болестта да не ми го отнема, да му се порадва, но да не запълва сърцето му, да го облизва лакомо, но не докрай, да го докосва, но без разкъсване, и да си тръгне. Питах я какво би поискала в замяна и търсех знак, за да разбера намеренията ѝ. Вечер изчаквах той да заспи, упоен от обезболяващите, светлите му коси да намерят покой, нервите да скръстят ръце, и заемах място пред олтара. Гладна за новини, гладна за оздравяване. Цветята на венеца увяхнаха, но аз усепах приятен дъх на треви. Лятото ми обърна гръб,

но не и болестта. В началото думите ми я стреснаха. Кой друг я ухажда с цветя и молитви? С топъл шоколад и сладки с кокос? Кой друг не скъпи думите си за нея? Какви ли не ги беше виждала и чувала? Вярваше ли ми? Подигравах ли ѝ се? Луда ли бях или заминала се към глупостта? Тя вероятно можеше да надникне в мен и да разбере. Думите ми не достигаха до нея, не я трогаха.

Какво ли не беше чула. „Скъпа болест, описват те като жена, а за жената най-ценното са денцата. Увъртах, надяхах се да ни оставиш, но ти си тук. Разбирам, че искаш да ти дам нещо, от което и мен ще ме заболи. Не чак до смърт, но до разболяване. До безляване. Все пак ще ми остане една част. Нали? Не бди скъперница. Давам ти малко, малко оставям и за мен. Съгласна съм да имам две деца. Третото нека е за теб. Моля те да си тръгнеш и да ни отпишеш в близките сто години! Остави моя любим! Остави двете ми деца – момчето и момичето. Едната си дъщеря ти давам.“ Постепенно ми повярва, отстъпи на крачка, усепах, че ме наблюдава, недовърчиво отпуска краищата на заграбеното, примижаваше, върти се, потропва с крака, цупи се, остава да се порадва на вниманието ми, на вкусителите, които ѝ носех, укротява се и тръгва с неспирни ръце. Мъжът ми оздравяваше, денцата ми намаляха. Разболяване – плащане. Молитва – отговор.

Многооцетието на есента ме изненада с новина. Моят излизаше навън, не одобряваше старите си ризи, късаше нарочно копчетата, почна да капризничи. Попита за червено вино. Признаци, че се връща към живота. А пък аз бях бременна! Моят любов не остана по-назад. Каза, че раздялата била непремислена. „Пълна глупост, добре, че се разболях и не направих грешка“. Болестта получи и неговите благодарности. Заедно зачакахме бебето.

Една вечер, след като приспах сина ни, забързах към градината. Не забравях да споделя хубавото, което се случваше ден след ден. Олтарът си седеше на същото място. Старите цветя замениях с нови. Палех свещта. Моят беше под ореха. „Какво правих в тъмното? Вещица ли си станала? - Измолх те от болестта. Без магии. – Преуморила си се, никой не се моли на болестите. Лекарите се бяха изхвърлили в незнанието си, изплашиха ни.“ Опита се да ме прегърне, но на това място не си разрешавах волности.

Тук се благодареше. Бях готова да му завра истината в очите. Изкарваше ме страхливка. Май беше забравил писмото си: „Желанието ми е да не ме кремирате, защото от малък имам страх от огъня. Покажи на Люба къде съм погребан и нека идва.“ Дори и в предсърдното си писмо човекът не изоставяше Люба, с която ми изневеряваше преди да легне болен. За страха от огъня чувах за първи път. Запаних млъчане, все едно не бях чела последните ми желания, които се оказваха предпоследни. Писмото се изпари с неговото оздравяване. Прибрано за друг повол.

ПОЕТИ НА XXI ВЕК

Дребно-до среднозърнест нанос от подопечен интелект в коритото на времето и с патос отлага днешния ни век.

В рахитично-смелата прегръдка на досадните ни дни досада е и творческата кръпка в наранените души.

Прехвърляме с завидна ловкост умствения си баласт и в обсега на тази плоскост оседлаваме Пегас.

Юзди му слагаме от мисли, на паяжина от слова; на челото му панделка от листи и мастило - за трева.

Иван АНДОНОВ

ПОКОЛЕНИЕ 58

Фасадата на трудните ни чувства немее в бозавата си среда. И краските на нашата себичност потъват в българската резеда.

Коктейл от всякакви разцветки е нашият балкански рай и във вековната си вековечност преследва всяка твар. Докрай.

Преследва даже нищетата и столетения престиж, в контекста още на нещата заменя знамето с афин.

А някога и някъде в сърцата е имало живец и волен дух; сега във всеки мускул на гърдата трепери червей мазохист.

ЕСТЕТИКА

С литургично-символна патетика що преднамерени боклуци ръсят капчици естетика с помощта на куп критичи.

Що преднамерена помия полива множество култури... Като от чучур за ракия тече житейската халтура.

Що безпросветна демонстрация на кривообразен престиж на скромността е корелация и се превръща във фетиш.

Но какво че е потребно човеку дух и висота? Достойнството е тук последно нещо в тази полоса!

НЕДОУМЕНИЕ

В потайните селения на мрака и войниственния повик на нощта засилено и с двата крака Господ гази из калта.

Таз суровина готова за майсторските му ръце. -От нея пръкна се и слона, и на мушицата - крилце.

Той крачи и недоумява: -Такъв ли беше тоз субстрат! Кой да знаеше тогава, че предвещава и обрат?

Аз исках да направя песен, - си казва Господ и сумти - а то излезе Божя плесен и царството ми усмърди.

Димитър КАЗАКОВ, Рисука

СЛЕДАТА НА ГЛУПОСТТА

-Татко,змията има ли опашка? - В по-голямата си част е опашка, момчето ми. /диалог/ Споделяна със корист умора, осребрена със жест суета... Откъде и от колко ли време влачи своята скъпа следа?

Тя е стъкана с вопли и персонален копнеж по напрежния разрез на нощите и дневния водовъртеж.

Полудяла от множество визии, от комплекси и скрита вина, към развързка на всички илюзии постоянства. И носи следа!

Следа от следа на безумие... Субординирана слепота. От начало до край и навеки е организирана тук Глупостта!

ПИТАНКА

От рухналата ни прослава и теленият небосвод бодливи мисли ме прокарват през българския ни народ.

Не зная, докъде ще може да се простре тоз рецидив, щом лустрото ми на велможа се приема за актив.

Щом еуфорията смела се приема на възбог и яловата ми проблема е резултат на луд възторг.

От де на де хвърчащи риби на примесх ще ме вземат тук? В балканската си свръхколиба ще вегетирам сам. Напук!

Петър ВАНЧЕВ

ЖЕНАТА ТЪМНО ВИНО

О, тя е Клеопатра, но и Месалина! Мъжът за нея е играчка, опива го със тъмно вино, и той за нея бачка, бачка! А тя прахосва сетния му цент, защото го обича тъй безумно. Безумно ли? В един момент е ясно КОЙ „ПО“, „НАЙ“ Е умен...

Мъжът останал без пари, ще тръгне по света да скита. Жена му го два месеца търпи, на Третия - с метла измита...

О, тя е Клеопатра, но и Месалина! Това от собствен опит зная. Но дай, крччмарю, тъмно вино, че тъмно вино няма в рая!

АЗ ВИДЯХ СТАРОСТТА в инвалидна количка с изкривено лице, с изкривени ръце - сам-самичка! С поглед забит неизвестно къде, с дух упорит на невръстно дете! Със треперещи пръсти тя ми стисна ръката. Аз наум се прекръстих и ми шръкна косата, че поиска тогава Старостта да ме вземе. Ала аз я отрязах: -За теб нямам време! Аз не ща Старостта в инвалидна количка с изкривено лице, с изкривени ръце – сам-самичка! Със треперещи пръсти да ви стискам ръката и за моите близки да съм аз Сатаната.

УРАНОВА ПЕСЕН ЗА ХАСКОВО

Ние сме силни, здрави и читави. За Духът ни стабилен - ВЕИК-го попитайте.

ПРИПЕВ:
Хасково, Хасково, роден мой град!
Богородичен, бляскав със уран и нитрат!

Тъй сме щастливи със коктейл във водата!
Над уранови жили ни подскачат краката.

Само дете понякога светим цели във тъмното,
затова и през лятото толкоз рано се събъва...

Край реката с тополите ние пием уран!
Тук всичките болести ги прогонват с тамяан...

ПРИПЕВ:...
(Пее се до пълно облъчване с радиация)

Адрес: 6003 Ст.Загора, ул.Хр. Ботев 4
Главен редактор: Йордан АТАНАСОВ
тел.: 042/649-110 , 042/980-088, GSM 0888790135
Зам.главен редактор: Красимира БОЖАНОВА
Редактори: Румен СТОЯНОВ, Иван БОЧЕВ
Издател: НЧ “Даскал Петър Иванов”
e-mail: lit_glas@abv.bg
Интернет страница: literaturenglas.com
IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF
УниКредит Булбанк Стара Загора
Печат: “ЛИТЕРА ПРИНТ” АД - Стара Загора

*Не се връщат и не се редактират материали!
Абонамент - само в редакцията*

ПРИ НАШИТЕ ОТ БОЛГРАД

В ранно есенно утро с обяснимо вълнение потегляме с Господин Стефанов - доцент от Техническия университет, на дълъг път към нашите позабравени сънародници в Украйна. Доцентът преподава във филиала на университета в Сливен. Волвото му е натоварено с 350 килограма български учебници от втори до пети клас, дарени от СОУ „Христо Смирненски“- Стара Загора. Аз допълнително съм го донатоварил с художествена литература. Някъде към 16 часа, след 12-часово пътуване, сме на украинската граница. Барьерата вдига дребно момиче в униформа и калашник на рамото. Това е малко стресиращо, но разбираемо. След рутинна проверка се отправяме към Болград, който е на 7-8 километра от границата.

Г-н Стефанов е за четвърти път по тези места с подобна дарителска мисия, а също и да набира кандидат-студенти за факултета си. Първото училище, в което сме планирали да оставим учебници, е гимназията в с. Табаки. Поради късния час директорът отсъства, успяваме да се справим с помощта на пазача и една служителка. По програма трябва да пътуваме за село Городнее, но се отбиваме уж за съвсем малко при Ана Маргарит - жена на около 65 години, пъргава и любезна. Тя има две дъщери – голямата Нина живее от 29 години в Сливен. Другата ѝ дъщеря живее с мъжа си в Табаки. Майка, дъщеря и зет всяка заран пътуват за пазара в Болград, където имат „точка“, т.е. сергии, и предлагат разнообразни стоки: трикотаж, рибарски принадлежности, храни за домашни питомци...

Жената е отрупала масата с храна и напитки и само подканя: ежте-ежте... Как да откажеш, след като всичко е много вкусно. Особено руската салата. Но ние нямаме време, обещаваме ѝ да погостуваме и пренощуваме другата вечер. Поканени сме за малко в едно друго домакинство в съседното село Зализничное, само да видим къде живее семейство Балан. Техният син Евгений със съдействието на доцента ще работи и живее в Сливен. И тук отрупани маси, а нас ни чакат в Городнее. Няма как, опитваме, за да не обидим домакините, и вече по тъмно потегляме по разбитите пътища на 37 километра навътре в Болградски район. Съгласно указанието на директорката на гимназията Мария Пинти, с която ще се видим следващия ден, сме разпределени при две семейства за нощуване. Но преди нощувката следва ново трапезно изпитание. Отказвам самогона, който според домакиня Михаил е над 50 градуса, и минаваме с жена му на купешка 40 градусова водка „Первак“. Приятна на вкус... Разбира се, има пелмени и други вкусотиин. Михаил не пие, защото е шофьор и в четири заранта ще кара автобус до Одеса. Домакинята Наталия е учителка в местната гимназия в селото. От нея разбирам, че учителските заплати са приблизително към 200 долара, а пенсиите - около 45-50 долара. Малките приходи от държавната хазна карат хората да си отглеждат животни в дворовете: прасета, кокошки, патици, овце... Ниските доходи и разбитите пътища - това е голямата болка на българите тук, споделя Наталия. Както и липсата на водопроводна мрежа и канализация. Семейството има две дъщерички - две куклички: Диана - на 11 и Мария - на 7. Красиви и спретнати, към 8 часа заранта те поеха към училище. Поздравявам възрастна жена на двора, преди да излезем и ние. Това е 87-годишната баба Мария Семьоновна Гайдарджи, която живее в пристройка на двора. Тя позна от раз, но все пак пита от България ли съм. Потвърждавам и протягам ръка. Жената я поема, покланя се и я целува. Като в шок съм. Никой в живота ми не ми е целувал

ръка. Окоптвам се, обръщам дланта ѝ и аз целувам ръката ѝ. Тя обаче отново целува моята и слага втората си длан върху моята и просълзена въздиша: „Майка България, ех, Майка България“...

Пред гимназията доцент Стефанов вече е доведен от неговите домакини и сме приети сърдечно от Мария Пинти - директорката на гимназията. Тук училищата нямат имена?! От нея разбираме, че селото се е зародило, след като тук пристигат няколко семейства от с. Жельо Войвода, Сливенско, през 1813 година. Те живеят в мирно съжителство с местните татари, гагаузи и други общности. В гладните години 1946-1947 година местните са имали смелост и успели да скрият зърно от властта. Закопали го в ями. И така оцелели. В околните села имало масово измиране от глад, стигало се и до човекоядство... По-късно единствено Чийшия (старото име на Городнее) успява да запази църквата си от разрушение. Населението масово излиза с риск за живота си и не позволява разрушаването на храма от войнстващи анархо-комунистически тълпи.

След срещата с учителския колектив посетихме историческия музей на селото. Има с какво да се гордее четирихилядното население. Тук се съхранява книга-опис на всички имена и кръщенета от 1820 година, т.е. 7 години след основаването. Селата, за разлика от нашите, са многохилядни. Но и те постепенно намаляват. Има миграция към големите градове - Одеса, Киев... Не малко от младите хора се стремят към България, искат да учат и да работят. Останах с впечатление, че почти всяка къща има роднини у нас. Нямат проблеми с езика ни. Макар че помежду си говорят на руски, а с нас - на български с малък акцент. Дълбоко вкоренено е все още наследството на бившия СССР. Руският език се явява като есперанто за страните от бившия соцлагер. Това особено личи по митническите пунктове...

На прибиране към Болград в село Кубей минаваме край къща с табела отпред „Българско неделно училище „Изворче“.

На гости в неделното училище

Решихме да позвъним, показва се мъж в работни дрехи. Преустройвал къщата си за филиал на неделното училище. Базата се намира в Болград под егидата на Българския културен център „Академик Александър Теодоров-Балан“. Мъжът се казва Петър Русев, а жена му Прасковия Русева. В събота и неделя с още няколко колеги обучават без такса за учениците около 400 деца на възраст от 5 до 11 години по български език, история и география и икономика. Прасковия показва свои стихове, отпечатани във в. „Роден край“.

Министерството на образованието в България спонсорира отчасти високопатриотичното начинание на семейството. Училището има четири филиала. На завършилите се издават удостоверения за това, което са изучавали. В момента стопанинът, който е директор на Българския културен център, се изявява

като зидаро-мазач, за да подготви още един кабинет за децата в къщата, закупена с българска помощ. Измазва една стена с глина, омесена с дребна слама. Казва че е качествено, запазва топлината. Отгоре се изравнява и шпаклова. Разбрахме, че така са строени много от местните къщи на българите. В големия кабинет, оборудван с необходимата техника, виждаме два големи портрета - на Васил Левски и на академик Александър Теодоров-Балан. Направихме си снимки пред тях. Спряхме за малко, а не можем да тръгнем от многото информация, която семейството направило ни „изсипа“ в подкрепа на родолюбивата си дейност. Портретът на академик Балан не е случайно тук. Той е роден в Болград, но малко по-късно семейството му се преселва в Кубей. От тук тръгва славният му път към България и Европа...

Чакат ни в училището на Табаки, където вчера вечерта оставихме учебниците, затова си определяме среща следващия ден в Българския културен център в Болград. Вълнуваща беше срещата с учениците от Табаки. Теса строени в П-образен ред пред сградата. Това ни изненада. Заставахме пред тях и се наложи да произнасяме импровизирани слова за скромната ни мисия. Доц. Стефанов говори най-вече за университета в Сливен, аз - за българската литература.

В директорската стая ни почерпиха със сладки. Пошегувах се, че са порошенки. И в момента погледът ми съзря портрет на президента в ляво от вратата. За сега скромнен - може би 20 на 30 сантиметра. Портретът беше „спуснат“ явно с разпореждане, защото същият си беше и в другите училища...

Втория ден гостувахме в дома на Ана Маргарит, както ѝ бяхме обещали. Тук традицията е като нашата - събуваш се и влизаш. На вечерята присъства Ира - една съседка на домакинята с 11-годишния си син Славик. Ира също като Ана работи на пазара в Болград. Има щанд за ученически пособия.

Не може да си в Болград и да не посетиш Събора-храм „Преображение Господне“, започнат като строеж през 1838 година. Огромен, почти колкото нашия „Александър Невски“. Възхитително! Запаляхме свещички и се отправихме към другата забележителност - Историческия български музей. Тук е събрана паметта за живота на българите от този край на Бесарабия. От началото до наши дни: обичаи, работа, култура... Директорката Мария Ивановна говори с възхищение за генерал Иван Никитич Инзов - генерал-губернатор на Одеса, който е направил много за нашите: дал им попечителство, раздал земя, след като видял трудолюбието на българите; организиран строителството на Болград, дарил е лични средства за изграждането на Събора „Преображение Господне“. Искал е да бъде погребан в Болград. И когато починал в Одеса на 77 години, българите издействали да бъде препогребан в града, основан от него. Дванадесет дни и нощи носили на гръб тленните му останки от Одеса до Болград. След опелото в храма отново го понесли, но този път до гробището, на колене. Има такава рисунка в музея - мъже на колене, а над тях ковчег. Над гроба са изградили величествен обелиск, който сега е вплетен в знака на града.

А.С. Пушкин, както е известно, е бил заточен по тези земи от императора заради свободолюбивия си дух. И смелото перо. Но е било възложено все пак на генерал Инзов да го покровителства. Защото се знае, че това е геният на Русия. Нещо повече - те с Инзов станали приятели, макар че били на различни възрасти. С червени линии на една карта в музея са отбелязани обиколките на великия поет из Бесарабия. Те са много и обхващат цялата област.

Мария Ивановна посочи картата, а под нея едно стихотворение на поета за българите, които той много уважавал за трудолюбието и скромността им.

КИРДЖАЛИ

*В стенах зѣлѣных Бужака
Где Прут, заветная река,
Обходит русские владенья,
При бедном устьѣ ручейка,
Стоит безвестное селенье.
Семействами болгары тут
В безпечной дикости живут
Храня родительские нравы,
Питаясь трудом,
И не заботятся о том
Как работорбуют державы
И грозно правят их судьбой.
1828*

Болградската гимназия отдавна предизвиква любопитството ни. С доцент Стефанов имаме уговорена среща с директорката Снежана Скорич. Това е първата българска гимназия от Възраждането насам. След Кримската война, когато Болград и 40 колонии се присъединяват към Молдова, при създадено всенародно настроение княз Никола-Конаки Богориди, с българско потекло - убеден от Георги Сава Раковски, издава документ за създаването ѝ. Хрисовулът казва, че основен език, който ще се изучава в училището, е преобладаващият в региона. Това е българският. На 1 май 1859 г. се открива Българското централно училище „Св. Кирил и Методий“, което по-късно заслужава сегашното си име: „Г.С.Раковски“. От 1861 година гимназията има своя печатница, издават се ученически помагала и литература. Заслужава да се спомене, че тук са учили известни българи като Александър Малинов, Ангел Кънчев, Димитър Греков, Иван Салабашев, Олимпи Панов, Димитър Агура, Иван Вулъпе, Александър Теодоров-Балан...

Има спогодба между нашите две правителства от 2001 г. (на Република Украйна и Република България), според която в Болградската гимназия ще се преподава и на български език. В настоящия момент в гимназията учениците изучават 4 езика – официалния украински, български, руски и английски. Приети сме радушно и ръководството обсъжда с г-н Стефанов предстоящо гостуване в Сливен на 12 ученици от Гимназията и двама преподаватели. Гостуването е по Европейската програма „Еразъм +“.

Тръгваме си с разтовареното волво на доцент Стефанов и удовлетворени от изпълнената мисия - да помогнем на нашите, с това, което им е най-необходимо - словото българско.

P.S. Согорчение научаваме, непосредствено след завръщането си, че на 5 септември 2017 г., когато сме пристигнали в Украйна, парламентът ѝ е приел на второ четене Закон за образованието, където е указано, че малцинственото чуждозично население ще може да изучава родния си език само в началната степен. Така над 200 хиляди братя, сестри и децата им, противно на европейската директива за малцинствата, са обречени на духовно ограничение...

Имат думата нашите политици. И ние също - интелектуалците!

Йордан АТАНАСОВ